

Сухоребра Т. І.

*к.ю.н., доцент, завідувач кафедри права
Вінницького торговельно-економічного інституту
Державного торговельно-економічного університету*

СФЕРА ОХОРОНИ ПРИРОДИ В ПЕРІОД РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

24 лютого 2022 року Росія засобами підрозділів збройних сил, важкого наземного озброєння, у тому числі далекобійної артилерії, ракет, морських кораблів та військової авіації розпочала загарбницьку війну проти України на суші, морі та в повітряному просторі. Вторгнення вже призвело до значних жертв серед мирних мешканців та пошкодження природної спадщини України.

Відповідно до I Протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, який стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів, прийнятого у 1977 році, від держав, які ведуть війну, вимагається захищати природне середовище від «масштабних, довготривалих і серйозних уражень», та забороняються методи чи засоби ведення війни, «які мають на меті або можуть призвести до» заподіяння такої шкоди.

24-й Принцип Декларації Ріо про навколишнє середовище та розвиток проголошує, що війна за своєю суттю є руйнівною для сталого розвитку. Тому держави поважають міжнародне право, що забезпечує захист довкілля під час збройного конфлікту, і, якщо необхідно, а також співпрацюють заради його подальшого розвитку.

Міжнародний Суд Справедливості у Консультативному Висновку щодо Законності Загрози або Використання Ядерної Зброї постановив, що екологічні зобов'язання – зокрема зобов'язання держав гарантувати, що діяльність в межах їхньої юрисдикції чи контролю не завдає негативного впливу на довкілля інших держав – застосовуються в контексті збройного конфлікту, принаймні, якщо вони не суперечать військовому праву [1].

Найбільше екологічних злочинів зафіксовано у Київській, Харківській та Миколаївських областях. У цих областях ворог руйнував промислові та енергетичні об'єкти.

Внаслідок ворожих обстрілів зафіксовані факти вибухів на ТЕС, захоплення та пошкодження Каховської ГЕС, руйнування газопроводів та газорозподільних станцій.

Зокрема, підриг газопроводу у Харкові 27 лютого призвів до потужного вибуху та ударної хвилі, яка пошкодила будівлі в житлових районах міста.

Згідно з нормами цивільної безпеки, аварія такого масштабу є техногенною катастрофою, а значить, населенню бажано негайно покинути місця, близькі до аварії.

Ще з 2014 року Донбас був на межі екологічної катастрофи, через окупацію території проросійськими силами та активних військових дій упродовж 8 років.

Через відсутність доступу до всієї території не відомо остаточної інформації про шкоду довкіллю за ці роки. Були уражені об'єкти водопостачання, залишаючи сотні тисяч мирних жителів без доступу до води.

Відбувалось пошкодження енергетичної інфраструктури, що призводило до збоїв у роботі насосної системи, наражаючи тим самим на ризик затоплення у шахтах, що зберігають токсичні та ядерні відходи.

За останній місяць також були зафіксовані збройні напади на енергетичну інфраструктуру, що призвело до затоплення шахти «Золоте», обстріл «Градами» Авдіївського коксохімічного заводу та бомбардування нафтопереробного заводу у Луганській області.

Самі бойові дії призводять до не менших небезпек: розлите паливо, зруйнована техніка та відпрацьована зброя, підірвані ракети — все це забруднює ґрунт та ґрунтові води хімічними речовинами та важкими металами.

Навіть після завершення війни деякі екологічні наслідки проявлятимуться роками. На територію України було випущено понад 1100 ракет, знищено близько 4000 одиниць воєнної техніки окупантів різного типу. Це призведе до накопичення канцерогенного сміття [2].

Російські війська створюють не тільки техногенні та екологічні катастрофи, вони також руйнують природні території, які забезпечували середовище існування рідкісних видів та оселищ, які знаходяться під загрозою зникнення.

За даними Української природоохоронної групи, 44% найцінніших територій природно-заповідного фонду опинилися в зоні бойових дій, під тимчасовим контролем російських загарбників або є недоступними для України.

Зібрана інформація є тільки першим етапом для оцінки злочинів проти довкілля, скоєних Росією.

У розпал бойових дій, важко побачити реальний масштаб та рівень забруднення навколишнього середовища. Навіть за таких умов вже маємо більше сотні зафіксованих злочинів тільки за місяць [3].

Реальну оцінку вдасться зробити після завершення активних бойових дій, а наслідки українці та українки будуть відчувати роками. Тому зараз важливо фіксувати злочини проти довкілля, аби далі мати змогу судити Росію і за них.

Військові дії Росії, безперечно, є невинуватим і неспровокованим актом агресії проти незалежної і суверенної України, а також порушенням усіх чинних норм міжнародного права щодо охорони природи, сталого розвитку, гуманітарного права, основних норм моралі та принципів людського співіснування.

У цьому контексті ми рекомендуємо виключити Росію з Міжнародної координаційної ради Програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» та Бюро МАВ.

Крім того, міжнародні організації повинні вжити всіх можливих заходів для забезпечення захисту критичної інфраструктури та ядерної та радіаційної безпеки в Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Інформація про наслідки для довкілля від російської агресії в Україні 24 лютого - 9 березня 2022 року. URL: <https://mepr.gov.ua/news/39028.html>

2. Природа та війна: як військове вторгнення Росії впливає на довкілля України. URL: <https://ecoaction.org.ua/pryroda-ta-vijna.html>

3. Місяць війни. Злочини проти довкілля. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/26/684714>

УДК 341(07):342.7

Тернавська В. М.

*к.ю.н., доцент, провідний науковий співробітник,
Київський регіональний центр НАПрН України*

КОНЦЕПЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В АСПЕКТІ РОСІЙСЬКОЇ «ГУМАНІТАРНОЇ ІНТЕРВЕНЦІЇ»

Права і свободи людини, механізм їх гарантування та дотримання становлять суть конституційно-правової політики кожної цивілізованої держави та визначають гуманістичний вектор міжнародної політики співіснування та подальшої співпраці міжнародного товариства у XXI ст. Переважна більшість країн сучасного світу ратифікувала міжнародно-правові акти у галузі прав людини, визнавши їх пріоритет в системі національного права. В умовах правової глобалізації національні правові системи активно трансформуються під егідою утвердження демократії і верховенства права, впроваджуючи міжнародні стандарти прав і свобод людини і громадянина та їх захисту. Разом з тим, пріоритет прав людини у сучасній міжнародній політиці і